

**ABORDAREA TRANSDISCIPLINARĂ ÎN EDUCAȚIE – AUTENTICITATE ȘI
RELEVANȚĂ**
**THE TRANSDISCIPLINARY APPROACH IN EDUCATION – AUTHENTICITY
AND RELEVANCE**

*Aurelia BEȚIVU, asistent universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova*

Rezumat: *Abordarea transdisciplinară de tip holistic, care depășește limitele de fragmentare disciplinară cu dezavantajele sale, oferă o viziune asupra lumii și a vieții, cât mai competentă și are ca punct de plecare natura umană cu toată complexitatea și diversele sale forme de manifestare. Tema dată se concentrează pe identificarea avantajelor abordării integrate asupra curriculum-ului. Concluzia fiind necesitatea reformei gândirii în domeniul formării care va avea ca rezultat o reformă ce nu ignoră contextul, diversitatea situațiilor, intercondiționarea și abordările multiple, condiții prealabile pentru înțelegere în viața reală.*

Cuvinte-cheie: *abordare transdisciplinară, autenticitate, relevanță.*

Abstract: *The transdisciplinary approach of holistic type, that overreaches the disciplinary fragmentation limits with its disadvantages, offers a vision of the world and life, as competent as possible, and has as starting point the human nature with all its complexity and diverse forms of manifestation. This paper focuses on identifying the advantages integrated approach on the curriculum. The conclusion that emerges is the need for reform of thought in the area of training that will result in a reform that does not ignore the context, the situations diversity, the inter-conditioning and multiple approaches, prerequisite conditions for understanding and anchoring in the real life.*

Keywords: *transdisciplinary approach, authenticity, relevance.*

Dinamica socială a ultimelor decenii aduce în fața lumii contemporane o serie de provocări față de care domeniul educației nu poate rămâne indiferent. Principala caracteristică a acestor provocări sau probleme stringente este aceea a *complexității*. Se pare că niciodată până acum omenirea nu s-a confruntat cu probleme atât de complexe, atât sub raportul cauzelor și efectelor, cât și în ceea ce privește impactul lor asupra oamenilor.

Caracterul complex și integrat al unor probleme cum ar fi globalizarea, migrația, interculturalitatea, protecția mediului, explozia informațională, sărăcia, conflictele etc. revendică o abordare transdisciplinară [5].

Transdisciplinaritate, concept cu rezonanțe ample și, totodată, cu riguroase articulații și prelungiri în diverse domenii ale cunoașterii. Transdisciplinaritatea e, în viziunea lui Basarab Nicolescu, o mărturie a necesității înnoirii instrumentelor metodologice și gnoseologice ale ființei umane, o expresie a conjuncției între conștiință și știință, un argument al concilierii între spiritualitate și raționalitate, între afectivitate și intelect, pentru o mai bună reșezare și fundamentare a cunoașterii lumii [10].

Termenul de transdisciplinaritate primește în ultima vreme o atenție deosebită în diverse domenii și mai ales în educație, care folosește această abordare pentru a eficientiza educația și pentru a sprijini realizarea scopului fundamental – pregătirea pentru integrarea în viața socială reală. Scopul final al educației este ca elevii să înțeleagă și învețe cum să trăiești frumos într-o lume pluralistă, complexă, cu multe incertitudini și prin abordarea transdisciplinară încercăm să oferim sprijin acestor așteptări.

Termenul a evoluat de la un prim pas pentru a depăși interdisciplinaritatea prin sensul dat de Jean Piaget care propune expresia „peste discipline” pentru a explica conceptual, „o abordare holistică a lumii reale care este interactivă” și extrem de complexă; prin urmare, „preocupările transdisciplinare – așa cum este indicat de prefixul „trans” – care este în același timp între discipline și în diferite discipline și dincolo de orice disciplină. Scopul său este înțelegerea lumii actuale, unul dintre imperativele sale este unitatea cunoașterii” [4, 7].

În același context Adonis spunea: „Trans: acest prefix este astăzi seva dătătoare de viață a culturii și a omului. Acest prefix nu trece în neființă ceea ce depășește, ci pune în mișcare ceea ce depășește, orientându-l spre un nou context.” [5]. Aceasta este o etică ce se dovedește revoluționară în planul spiritului, contagioasă în planul sensibilității vitale și profetică în planul conștiinței.

Transdisciplinaritatea este o nouă cale inițiativă; ea integrează fundamentele vechilor tradiții ezoterice și ale științei contemporane, înnoindu-le limbajul; o cale vizionară și operativă, care se adresează celor mai deschise conștiințe trezite și care trasează linii riguroase de acțiune. Introducând rigoarea în inima gnozei, aceasta va evita derivatele și delirurile gen New Age. Creând punți între științele exacte și științele umaniste, între Știință și Tradiție, între gândirea științifică și gândirea simbolică, între cunoaștere și ființă, Transdisciplinaritatea tinde către unitatea cunoașterii, trecând prin etapa obligatorie a autocunoașterii [Ibidem].

Competențele, valorile și atitudinile de care au nevoie elevii pentru reușita personală și socială în contextul dinamicii societății contemporane nu pot fi formate în întregime prin intermediul disciplinelor școlare clasice (formale).

Promovarea unui *model formativ transdisciplinar* poate contribui la depășirea „crizei mondiale a educației” persistentă în sistemele moderne de învățământ „aflate în decalaj cu mutațiile lumii contemporane”.

Soluția strategic adoptată de UNESCO, prin *Comisia Internațională pentru Educație în secolul al XXI-lea*, tinde spre un astfel de *model* necesar pentru reconstrucția sistemelor postmoderne de învățământ în raport de:

-
- idealul educației elaborat din perspectivă transdisciplinară – personalitatea integrală, complexă, expresie a unei totalități deschise a ființei umane, bazată pe formaredezvoltarea globală, nu doar a uneia dintre părțile acesteia;
  - scopurile generale ale educației, definite în termeni de competențe psihologice transversale, transdisciplinare [3].

Integrarea curriculară se realizează prin stabilirea unor relații clare de convergență între cunoștințe, capacități, competențe, atitudini și valori care aparțin disciplinelor școlare distincte, al obiectivelor sau al metodelor. Demersul care își propune să răspundă la întrebări sau să rezolve probleme semnificative ale lumii reale, prilejul de valorificare și aplicare a cunoștințelor, de formare a unor capacități ce transcend disciplinele este *transdisciplinaritatea*. Aceasta reprezintă gradul cel mai elevat de integrare a curriculumului, ajungându-se la fuziune, faza cea mai complexă și radicală a integrării.

Prin urmare, „schimbările de atitudine socială și individuală au nevoie de un nou tip de educație, adecvat secolului în pe care îl trăim, bazat pe principii transdisciplinare” [Ibidem].

Evoluția transdisciplinară a educației reflectă cerințele modelului cultural al societății informaționale cu caracter global și deschis. Valorile pedagogice generale (binele, adevărul, utilitatea adevărului aplicat, frumosul, sănătatea psihofizică) aflate la baza construcției obiectivelor și a conținuturilor generale ale educației (morale, intelectuale, tehnologice, estetice, psihofizice) trebuie integrate într-un *model transdisciplinar* care permite depășirea tensiunilor spirituale (etice, culturale, politice, economice, religioase etc.) perpetuate de un sistem de învățământ susținut predominant prin abordări monodisciplinare, intelectuale (în conținut) și formale (în formă), rigide la nivel de proiectare și realizare instituțională [3].

Pentru că universul este prezentat ca o unitate în sine, ca un întreg nedivizat, iar educația trebuie să-l descrie și explice în ansamblu și nu ca discipline dispersate. În plus, viața însăși trebuie înțeleasă în complexitatea și dinamica ei.

Holismul, teoria care susține relațiile elementelor structurale și funcționale ale părților și ale întregului, implică la nivelul curriculumului viziunea integrată a fenomenelor, obiectelor și proceselor care sunt studiate. Curriculum-ul transdisciplinar implică în sine o fuziune de idei, cunoștințe, metode, valori aparținând mai multor discipline sau domenii de studiu. Deci, abordarea trans-disciplinară, holistică, care depășește limitele fragmentării disciplinare cu aceasta dezavantaje, oferă o viziune mai completă a lumii și a vieții și are ca punct de plecare natura umană toată complexitatea și diversitatea formelor sale de manifestare. „Educația transdisciplinară se bazează pe reevaluarea rolului intuiției, imaginației, sensibilității și corpului în transmiterea cunoștințelor [7].

Prin urmare, în școală, pe de o parte, trebuie să-i ofere șansa elevului de a prezenta viața și lumea din jur în un mod armonios și complex și, pe de altă parte, elevul însuși trebuie privit în ansamblul său, ca un întreg.

De altfel, acest aspect este subliniat de autorul român, Lucian Ciolan: „abordarea holistică a procesului curricular implică două aspecte:

1. Opțiunea pentru o strategie completă „totală” de planificare a curriculumului, care la rândul său implică: un maxim de coordonare între diferitele etape ale procesului; cooperarea dintre persoanele implicate, la diferite niveluri de decizie;

2. anumită înțelegere a copilului, considerat un întreg, o ființă umană unitară și complexă și, prin urmare, curriculum-ul nu trebuie să fie abordat separat un aspect sau altul al dezvoltării copilului, dar să-l privească ca un întreg” [1].

Pe de altă parte, viața nu poate fi înțeleasă în alb și negru.

La toate nivelurile școlare, transdisciplinaritatea își găsește semnificațiile și dimensiunile valoroase, iar profesorii folosesc integrat activități care au ca scop evaluarea, construirea / crearea situațiilor de învățare în care elevii pot atrage. Sistemul educațional, apelează, de ceva vreme, la o proiecție integrată a curriculumului, oferind copiilor posibilitatea de a surprinde aspectele esențiale ale vieții și ale lumii reale, legăturile cu ceea ce este în jur, ce văd și intră în contact. Astfel, este cunoscut faptul că într-o învățare autentică a minții, emoțiile și corpul participă în același timp.

De exemplu, aspecte ale educației morale, cum ar fi respectul (respectul față de ceilalți, respectul de sine, pentru natura, pentru viitor etc.) poate fi ancorat în diferite arii curriculare:

- Limba și literatura română oferă texte care susțin această valoare – respect pentru limbă, pentru o comunicare adecvată, respect pentru sine și pentru ceilalți, pentru cărți și lectură etc;
- Istoria susține respectul pentru strămoși, tradiții și țară, relația pozitivă cu ceilalți;
- Matematică implică respect pentru gândire și muncă bună, pentru ordine și rigoare, consecvență în gândire și acțiune;
- Muzică – respect pentru frumusețe și armonie,
- Științe – respect pentru viață și natură, respect pentru diversitate etc.

Mai mult decât atât, respectul face parte din nucleul axiologic fundamental și poate fi abordat prin modalități integrate la toate nivelurile de școlaritate.

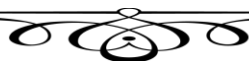
Toate aceste perspective completează și extind imaginea elevului asupra subiectului, oferindu-i o viziune cuprinzătoare, care se bazează pe perspective diferite ale disciplinelor implicate. Hibridizarea este o abordare alternativă și implică selectarea temelor transcurriculare, de graniță, intersectând mai multe discipline, formând hibridii așa numiți, care pot fi integrați în programa oficială, dar poate fi format ca o disciplină opțională sau proiecte integrate separate.

Conform acestor indicații, se consideră că unul dintre principalele puncte de plecare pentru inițierea acestor pași este abordarea globală (completă) a personalității elevului în interacțiune cu contexte socioculturale semnificative și dinamice [2].

Această abordare își propune să antreneze și să dezvolte gândirea integrată care este „capacitatea de a efectua cu agilitate modele și conexiuni între fapte, idei și exemple și pentru a sintetiza informații la nivel conceptual” [1]. Dimensiune esențială pentru formarea personalității autonome pentru a face față provocărilor și atributelor societății cunoașterii.

Deși există o oarecare inerție față de schimbarea propusă, profesorii simt nevoia de schimbare și o nouă abordare a predării, învățării și evaluării, iar majoritatea profesorilor se implică în acest proces, având în vedere oportunitățile și avantajele acestei abordări.

Abordarea transdisciplinară oferă o perspectivă holistică, cuprinzătoare asupra vieții. Metodologia transdisciplinară este o modalitate de a facilita sesizarea și înțelegerea relației dintre legile naturii și cele umane, între știința umanistă și exactă, între oameni, culturi, credințe, care subliniază incompatibilitatea cu simpla dobândire de cunoștințe, dar transferuri și flexibilitate a gândirii, ușurință în a face alegeri relevante și rigoare în găsirea de soluții la problemele vieții

care, la rândul lor, sunt just transdisciplinare. Prin metodologia transdisciplinară, copilul / ființa umană este înțeleasă ca un întreg și, prin urmare, este abordat în consecință, fără o reducere la fragmentarea nefavorabilă și neproductivă.

Fundamentul actului formativ, nevoia unei înțelegeri cuprinzătoare este și trebuie educată prin abordări transdisciplinare ale curriculumului; oportunitate de motivare, inspirație și stimulare a interesului pentru cunoașterea și exercitarea gândirii critice și a creativității, acest mod de organizare și desfășurare a predării și învățării este un câștig pentru toți cei implicați. Comunicarea în diferite spații îi învață pe elevi ce este diversitatea în modul de a gândi, de a simți și de a trăi și deschide punți către o înțelegere modernă a lumii și viață, pe care școala ar trebui să o pregătească. Mai mult, transdisciplinaritatea este înțeleasă ca „o nouă viziune a lumii”.

Mai mult, abordarea transdisciplinară implică adesea rezolvarea dilemelor și situațiilor noi care incită curiozitatea naturală a elevilor, motivează, inspiră și susține focarul de învățare autentică. Implicarea activă a elevilor are ca rezultat o responsabilizare crescută pentru ceea ce fac sau inițiază și susține învățarea durabilă pe tot parcursul viață.

Există o legătură mai bună cu viața la toate nivelurile, elevii devenind mai conștienți de importanța vizibilului și legături mai puțin vizibile între domeniile cunoașterii care le oferă o mai mare certitudine în raportarea către lumea din jur, susținută de expertiza crescândă într-o astfel de abordare a vieții. Practic, elevii învață cum să învețe productiv. Întrucât interdisciplinaritatea implică complementar cu alte forme de organizare a conținutului, monodisciplinaritatea, interdisciplinaritate, multidisciplinaritate oferă flexibilitate și o defilare personalizată a temelor, stimulând a gândirea corelativă, instruirea și practica abilităților metacognitive, competențe transversale, cum ar fi învățarea strategii, comunicare, abilități de relație etc.

Concluzia care apare este necesitatea unei reforme în domeniul instruirii care are ca rezultat o reformă a gândirii care nu ignoră contextul, diversitatea situațiilor, intercondimentarea și abordările multiple, condiții preliminare pentru înțelegere și ancorare în viața reală.

Referințe bibliografice:

1. CIOLAN, L. *Dincolo de discipline. Ghid pentru învățarea integrată/crosscurriculară*. București: Humanitas Educațional, 2003;
2. CIOLAN, L. *Învățarea integrată – fundamente pentru un curriculum transdisciplinar*. Iași: Polirom, 2008;
3. CRISTEA, Sorin. Transdisciplinaritatea în pedagogie. In: *Didactica pro...*2019, nr. 1 (113), pp. 51-56. ISSN 1810-6455;
4. *Curriculum național: Învățământul primar*. Ch: Lyceum, 2018. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6;
5. IANCU, E. *Proiectarea de activități de învățare intra-, inter- și transdisciplinare* [online] [citată 12 aprilie 2020]. Disponibil: <http://forum.portal.edu.ro/index.php?act=Attach&type=post&id=1606731>;
6. MIHĂESCU, M., DULMAN, A., MIHAI, C. *Activități transdisciplinare*. Ghid pentru învățători. București: Radical, 2004;
7. NICOLESCU, B. *Transdisciplinaritatea: Manifest*. Iași: Junimea, 2007. ISBN 978-973-719-456-5;
8. PETRESCU, P., POP, V. *Transdisciplinaritatea, o nouă abordare a situațiilor de învățare*. Ghid pentru cadre didactice. București: Didactică și Pedagogică, 2007;
9. *Strategia Educația 2020* [online] [citată 20 martie 2020]. Disponibil: <https://mecc.gov.md>;
10. Transdisciplinaritate cu Basarab Nicolescu. In: *Vatra*, 2013, nr. 6-7, pp. 60-61 [online] [citată 12 mai 2020]. Disponibil: https://basarab-nicolescu.fr/Docs_Notice/Vatra_nr_6_7_2013.pdf;
11. URSU, L., CUTASEVICI, A. Transdisciplinaritatea în contextul curriculumului pentru învățământul primar. In: *Didactica pro...*2019, nr. 1 (113), pp. 5-12. ISSN 1810-6455.